

Ἄς ἴδωμεν τώρα τὴν ἀποψιν τῆς ποιητικῆς διαθέσεως. Ὁ ποιητής, ὡς ἐκ τῆς αἰσθηματικότητός του εἰσέρχεται ἐντὸς τῶν σκηνῶν τὰς ὁποίας περιγράφει· τὸ δὲ ἀκροατήριον, πὺ παρακολουθεῖ τὸ δράμα, ὑποφέρει μαζὶ μὲ τὸν ἥρωά του. Τὰ αἰσθήματα ὅμως αὐτά, εἴτε τοῦ ποιητοῦ εἴτε τοῦ κοινου, εἶνε ψευδο-αἰσθήματα. Ἡ καλλιτεχνία εἶνε ἀπάτη, ἢ ὅπως ὁ Πλάτων τὴν ἀποκαλεῖ, εἶνε «παιδιά». Δὲν εἶνε σοβαρὰ ἐργασία καὶ στερεῖται ἀληθείας καὶ εἰλικρινείας. Τὰ αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ δὲν εἶνε πραγματικά. Αἱ ἀντιλήψεις του ἀφοροῦν μόνον τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὄχι τὴν πραγματικότητα· τὰ δημιουργήματά του δὲν εἶνε ἀληθῆ, εἰλικρινῆ πλάσματα.

Οὕτω λοιπὸν βλέπομεν ὅτι αἱ κρίσεις τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἡ ἀνάλυσις του τῶν ὀρέξεων, αἱ σκέψεις του ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς, ἡ κριτικὴ του ἐπὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, ὅλα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὄντολογίας του καὶ εἶνε συνέπειαι αὐτῆς. Αἱ ἡδοναὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ ὁ κόσμος τῆς δόξης εἶνε ἕξ ἴσου παροδικά. Ὁ δημοκρατικὸς ἄνθρωπος, καὶ ὁ κόσμος ὡς συλλαμβάνει αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἀντίληψις εἶνε ἕξ ἴσου «πολλὰ» ἐστερημένα ἀποκλειστικότητος. Τόσον ἡ ζωὴ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ ἀνθρώπου ὅσον καὶ ὁ κόσμος εἰς τὸν ὁποῖον κυριαρχεῖ ἡ σχετικότης εἶνε κατατετμημένα εἰς ἰδιαίτερα ἐγὼ ἢ ὁμάδας. Ἡ σπουδαιότης τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν τοῦ Πλάτωνος ἔγκειται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ φῶς τὸ ὁποῖον ὀρίπτουν αὐταὶ ἐπὶ τῶν ἀπόψεών του σχετικῶς πρὸς τὰ συγκεκριμένα ἠθικὰ ζητήματα. Ἐλέχθη—καὶ συμφωνοῦμεν πρὸς αὐτὸ—ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος δὲν ἀποτελεῖ σύστημα. Καὶ ὅμως εἶνε σύστημα ὡς ἐκ τοῦ ὅτι ἡ σκέψις του ἔχει συνοχήν. Ἐὰν λέγοντες σύστημα, ἐννοοῦμεν ἓνα σύνολον σαφῶς διατυπωμένων ἰδεῶν, εὗρισκομένων μεταξὺ των εἰς σχέσιν προτάσεων καὶ συμπεράσματος, τότε ἀναντιρρήτως ἡ σκέψις του δὲν εἶνε συστηματικὴ. Οὐχ ἦττον ὅμως εἶνε συστηματικὴ ὡς ἐκ τοῦ ὅτι τὰ διάφορα τμήματα ἀποτελοῦν ἓνα σχέδιον τοιοῦτον ὥστε αἱ ὄντολογικαὶ αὐτοῦ θεωρίαι καὶ αἱ συγκεκριμέναι αὐτοῦ ἀπόψεις νὰ ἐνισχύωνται ἀμοιβαίως.

* * *

Εἰς τὰς προηγουμένας παραγράφους ἐμελετήσαμεν τὰ εἶδη καὶ τὰ

πράγματα ὡς διακεκριμένους κόσμους. Μία τοιαύτη περιγραφή εἶνε τὸ προῖον ἀφαιρέσεως. Ὑπάρχει ὅμως ἡ ἀμοιβαία σχέσις τῶν δύο κόσμων καὶ ἀμεσον ἔργον μας θὰ εἶνε νὰ διευκρινίσωμεν τόσον τὴν φύσιν ὅσον καὶ τὸν βαθμὸν τῆς σχέσεως ταύτης. Ἡ σχέσις τῶν εἰδῶν καὶ τῶν πραγμάτων («πράγματα, ἔργα») εἶνε ἀμφιμερῆς. Τὰ εἶδη εἶνε ἐντὸς τῶν πραγμάτων, εἶνε ὅμως ἐπίσης καὶ ἐπέκεινα αὐτῶν. Τὰ πράγματα μεταλαμβάνουν τῶν εἰδῶν ἔχομεν ὅμως καὶ τὴν ἀνικανότητα τῶν πραγμάτων νὰ μετέχουν πλήρως καὶ καταλλήλως τῶν εἰδῶν. Οὕτω, ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τῆς «παρουσίας» τῶν εἰδῶν εἰς τὰ πράγματα καὶ τῆς «κοινωνίας» μετ' αὐτῶν (Φαίδων 100 D, Πολιτ. 476 A)· ὁμιλεῖ ὅμως ἐπίσης περὶ τῶν εἰδῶν ὡς «παραδειγμάτων» ποὺ τὰ ἀπομιμοῦνται τὰ πράγματα. Ὁ κόσμος τῆς δόξης εἶνε μίγμα ὄντος καὶ μὴ-ὄντος· τὸ ὄν προδίδει τὴν ἐνύπαρξιν τῶν εἰδῶν, τὸ μὴ-ὄν τὴν ὑπέροβασιν αὐτῶν. Θὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸ πρῶτον.

Εἰς τὸν Φίληβον ὁ Πλάτων περιγράφει τὸν κόσμον ὡς μίγμα ἐκ τοῦ Πέρας καὶ τοῦ Ἀπείρου: τὸ συγκεκριμένον, συνεπῶς, ἀντικείμενον εἶνε κᾶτι σύνθετον τοῦ ὁποίου τὸ Πέρας εἶνε ἓν ἐκ τῶν συστατικῶν. Γνωρίζομεν ὅμως ὅτι τὸ Πέρας εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ καθορισμοῦ, ὡς ἐκδηλοῦται αὕτη εἰς τὰς διαφόρους ἀναλογίας συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας ἔχουν κατασκευασθῆ τὰ συγκεκριμένα πράγματα. Ἐὰν ἐρμηνεύσωμεν τὰ εἶδη ὡς τοὺς διαφόρους τρόπους τοῦ Πέρας — μὲ μίαν λέξιν ὡς τὰς ἀναλογίας — θὰ ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι τὰ εἶδη θὰ εἶνε συστατικὰ στοιχεῖα τῆς μικτῆς κλάσεως, τουτέστι, θὰ εἶνε αἱ καθορίζουσαι ἀναλογίαι τῶν μελῶν τῆς κλάσεως τοῦ μικτοῦ. Μία τοιαύτη θεωρία θέτει ἓνα πρόβλημα τὸ ὁποῖον ὁ Πλάτων θεωρεῖ ὡς σχεδὸν ἀνεπίδεκτον λύσεως. Τὰ εἶδη εἶνε πράγματα καθ' ἑαυτά· πῶς θὰ εἶνε λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἀποτελοῦν στοιχεῖα ἄλλου τινὸς συνθέτου; Ἡ θεωρία τῆς ἐνυπάρξεως τῶν εἰδῶν δυσκόλως συμβιβάζεται πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ ἀπολύτου χαρακτῆρος τῶν εἰδῶν. Ἐν δεδομένον εἶδος εἶνε παρὸν εἰς πλεῖστα καθ' ἕκαστον πράγματα. Τὸ τοιοῦτον θὰ ἐσήμαινε ἓν ἐκ τῶν δύο α) ὅτι τὸ εἶδος (ἢ ἰδέα) εἶνε κατατετιμημένον εἰς τόσα μέρη ὅσα εἶνε τὰ καθ' ἕκαστον πράγματα, ὅποτε θὰ ἔχανε τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν πραγματικότητά του, β) ἢ, ὅτι τὸ εἶδος δὲν εἶνε διεσπασμένον ἀλλ' ὅτι ἀποδίδεται ἓν τῷ συνόλῳ του ὑπὸ ἑνὸς ἑκάστου

ἐκ τῶν πραγμάτων. Τοῦτο δὲ δύναται νὰ τὸ πράξη μόνον ἐὰν ὑπάρχη τόσον καθ' ἑαυτὸ ὅσον καὶ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐν τῇ ὑποθέσει ὅμως ταύτη θὰ ἦτο κεχωρισμένον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του. (Φιλ. 15 Β, C). Εἰς οἴαν δὴποτε ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων ἢ ἐν-ἑαυτῷ ὑπαρξίς τοῦ εἴδους θὰ ἔχει καταστραφῆ.

Ὁ Πλάτων εἶνε λίαν διατεθειμένος νὰ κόψη τὸν γόρδιον δεσμὸν ἀρνούμενος ὅτι ὑπάρχει οἰαδὴποτε κοινωνία τῶν εἰδῶν μετὰ τῶν πραγμάτων· ὑπάρχουν δὲ καὶ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα ἀσπάζεται τὴν λύσιν ταύτην. Ἐν τῷ συνόλω ὅμως ἡ λύσις του εἶνε διάφορος· συνίσταται δὲ αὕτη εἰς τὸ ὅτι εὐρύνει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄντος. Εἶναι σημαίνει εἶναι-ἐν-ἑαυτῷ σημαίνει ὅμως καὶ εἶναι εἰς σχέσεις. Τὰ εἶδη εὐρίσκονται ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπίσης κοινωνοῦν πρὸς ἄλλα πράγματα. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν παράγραφον ὁ Πλάτων δηλοῖ ὅτι τὸ ἐν καὶ τὰ πολλὰ εἶνε ἀχώριστα ἐν τῇ διανοίᾳ (Φιλ. 15 D)· καὶ πᾶν ὅ,τι εἶνε ἀχώριστον ἐν τῇ διανοίᾳ θὰ ἔδει νὰ εἶνε ἀχώριστον καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι. Εἰς τὸ πλαίσιον τῆς παρουσίας πραγματείας δὲν περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος κατὰ πόσον ἢ ἐν-ἑαυτῷ-ὑπαρξίς καὶ σχέσις πρὸς ἄλλα εὐρίσκονται ἐν ἁρμονίᾳ. Θὰ θεωρήσωμεν ὡς δεδομένον ὅτι τὰ εἶδη ἐνυπάρχουν εἰς τὰ πράγματα, παραδεχόμενοι συγχρόνως ὅτι ὁ ὀρισμὸς τοῦ ὄντος ὡς ἐν-ἑαυτῷ-ὑπάρξεως εἶνε ἀτελής.

Ἡ ἔννοια τῆς θεωρίας τῆς ἐνυπάρξεως εἶνε ὅτι ὑπάρχει ἓνας καὶ μόνον ἓνας κόσμος. Τὸ νὰ ζητοῦμεν τὰ εἶδη δὲν σημαίνει ὅτι ἐγκαταλείπομεν τὰ πράγματα ἀλλὰ μάλλον ὅτι εὐρίσκομεν τὴν ἀλήθειαν ὡς πρὸς αὐτά. Ἀνακαλύπτομεν τὰ εἶδη ἐν τῷ τῶν πραγμάτων, εὐρίσκοντες δὲ αὐτὰ κατανοοῦμεν τί εἶνε τὰ πράγματα. Ἡ θεωρία, συνεπῶς, τῆς ἐνυπάρξεως εἶνε ἢ συνύπαρξις τῶν πραγμάτων μετὰ τῶν εἰδῶν, ἀκριβῶς ὅπως ἢ θεωρία τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν εἶνε ἢ τῆς συνυπάρξεως τῆς διανοίας μετὰ τῆς πραγματικότητος. Ἡ ἀνοδος κατὰ μῆκος τῆς τετμημένης γραμμῆς, ἀπὸ τοῦ κόσμου τῶν συμπερασμάτων εἰς τὸν κόσμον τῆς διαλεκτικῆς, εἶνε μία συνεχῆς διαδικασία κατὰ τὴν ὁποίαν ὅ,τι κατανοεῖται εἰς τὸ κατώτερον ἐπίπεδον περιλαμβάνεται εἰς τὸ ἀνώτερον τοιοῦτον. Εἰς τὸ κατώτατον ἐπίπεδον ἔχομεν τὴν γυμνὴν ἀμεσότητα, ἓνα συρφετὸν εἰκόνων καὶ παραστάσεων διαδεχομένων

ἀλλήλας. Τὸ νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὴν «πίστιν» σημαίνει νὰ ὀλοκληρώσωμεν τὰ ἀκαθόριστα αὐτὰ δεδομένα εἰς πράγματα διαρκοῦντα. Τὸ νὰ ὑπωθῶμεν μέχρι τῆς ἐπιστήμης σημαίνει νὰ ὀργανώσωμεν τὰ πράγματα ὡς παραδείγματα καὶ ἐφαρμογὰς νόμων. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀνωτάτη γνῶσις ἀποτελεῖ συνοπτικὴν καὶ ὀλοκληρωτικὴν θέαν ὅλων ὅσα προηγήθησαν, καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν κάθε μία χρονολογία εὐρίσκει τὴν θέσιν καὶ τὸ ὑπόδειγμά της. Εἰς τὰ ἐπίπεδα πάλιν τῆς γνώμης καὶ τῆς διανοίας, τὰ δεδομένα εἶνε γυμνὰ γεγονότα καὶ αἱ ὑποθέσεις εἶνε αὐθαίρετοι. Εἰς τὴν διαλεκτικὴν τὰ δεδομένα ἔχουν γίνεαι διαφανῆ εἰς τὴν διάνοησιν· ὁρῶνται ὡς ὅροι ἐνὸς σχεδίου σχέσεων καὶ αἱ ὑποθέσεις ἔχουν μετατραπῆ εἰς πορίσματα ἐκ σταθερῶν προτάσεων. Εἰς τὸ ἐπίπεδον δὲ τῶν καλουμένων ἐπιστημῶν («τῶν τεχνῶν καλουμένων», Πολιτ. 511 C), ὑπάρχει ὀλοκλήρωσις τῆς γνώσεως, ἀλλ' αὕτη δὲν εἶνε πλήρης. Αἱ ἐπιστῆμαι εἶνε διακεκριμέναι ἀπ' ἀλλήλων διότι ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἔχει τὰ ἴδια αὐτῆς ἀξιώματα καὶ τὰς βασικὰς τῆς προϋποθέσεις. Εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς πραγματικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία εἶνε διαλεκτικὴ, φθάνομεν εἰς μίαν μόνην γνῶσιν (Σὺ μ π. 211 D) μὲ μίαν κυριαρχοῦσαν ἀρχήν, τὴν ἀρχὴν τοῦ Κάλλους ἢ τοῦ Ἄγαθοῦ. Συνοψίζοντες λέγομεν ὅτι ἡ ἀνοδος κατὰ μῆκος τῆς τετμημένης γραμμῆς γίνεται πρὸς διαρκῶς μεγαλειτέραν ὀλοκλήρωσιν, πρὸς μεγαλειτέραν βεβαιότητα, πρὸς μεγαλειτέραν σαφήνειαν, πρὸς μεγαλειτέραν ἀλήθειαν καὶ πρὸς μεγαλειτέραν ἀξίαν, «τιμὴν».

Τὸ σπουδαῖον τοῦ πράγματος εἶνε ὅτι ἀναζητοῦντες τὰς ἰδέας φθάνομεν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων (Πολιτ. 530 B). Αἱ ἰδέαι εἶνε ἡ ἀληθῆς φύσις τῶν πραγμάτων. Ὁ Πλάτων λέγει ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔχει ἓν εἶδος, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀχώριστον ἀπ' αὐτό· τὸ εἶδος τοῦτο τὸ ἔχει πάντοτε ἐφ' ὅσον χρόνον ὑφίσταται· ἀποτέλεσμα δὲ τούτου εἶνε ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀποκτᾷ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ εἴδους του· ταυτίζεται πρὸς τὸ εἶδος του (Φαίδων 103 E· ὁ Πλάτων περιγράφει ἐνταῦθα ἐκείνην τὴν σχέσιν μεταξὺ πράγματος καὶ ἰδέας, ἡ ὁποία ὑπῆρξε βραδύτερον ἢ αἰτία ὥστε ὁ Ἀριστοτέλης νὰ ὀμιλῇ περὶ τοῦ πράγματος ὡς ἔχοντος οὐσίαν). Τὸ πρᾶγμα λοιπὸν ἔχει μίαν σταθερὰν φύσιν, ἡ ὁποία εἶνε αἰτία τῆς ὑπάρξεώς του, τῆς συμπεριφορᾶς του καὶ τοῦ

καθορισμένου αὐτοῦ χαρακτήρος. Ἡ ἐνέργεια πράγματός τινος δὲν εἶνε τυχαία, ἀλλὰ ἀπορρέει ἐκ τῆς φύσεώς του.

Τὴν ἐννοίαν ταύτην τῶν σταθερῶν φύσεων δυνάμεθα νὰ διευκρινίσωμεν ἀκόμη περισσότερο ὡς ἑξῆς. Οἷονδήποτε συγκεκριμένον πρᾶγμα ἔχει ὁρισμένας ἱκανότητας νὰ ἐνεργῇ ἐπὶ ἄλλων πραγμάτων καὶ νὰ ὑφίσταται ἐνέργειαν ἀπὸ μέρους αὐτῶν· τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι ἔχει σταθερῶς καὶ ὁμοιομόρφως προσαρμοσθῆ πρὸς τὸ σύμπαν. Ἐπὶ πλέον, εἴναι συνθετόν τι, ἔχει προσαρμοσθῆ κανονικῶς πρὸς τὸ ἐσωτερικόν του περιβάλλον κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε τὰ μέρη του νὰ ἐνεργοῦν τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ καὶ νὰ ὑφίστανται ὁμοίαν ἐνέργειαν, συμφώνως πρὸς καθωρισμένους κανόνας (Φαῖδρος 270—1). Κατὰ ταῦτα τὸ συγκεκριμένον πρᾶγμα φανερώνει ἓνα σχέδιον σχέσεων, ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν· αὐτὸ δὲ εἶνε ἡ οὐσία του. Τὸ δεδομένον συγκεκριμένον πρᾶγμα εἶνε τὸ σχέδιον ὡς φανερώνεται εἰς τὴν ῥοήν· τὸ εἶδος εἶνε τὸ διαρκές καὶ ἀφθαρτον σχέδιον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ πράγματος. Δὲν ὑπάρχει κανενὸς εἴδους ὑπόστρωμα ἢ ὕλη εἰς τὸ συγκεκριμένον πρᾶγμα. Τὸ σχέδιον ἀντικαθιστᾷ τὸν παράγοντα τῆς διαρκείας ἐν τῇ ἀλλοιώσει, τὸν ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι παρέχει τὸ ὑπόστρωμα. Τὸ συγκεκριμένον πρᾶγμα εἶνε ἀλλοιώσις συμφώνως πρὸς ὁρισμένον τινὰ κανόνα καὶ τίποτε περισσότερο.

Κατὰ συνέπειαν ὅταν πραγματευόμεθα περὶ τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς κόσμου εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ πράττωμεν λαμβάνοντες πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας τὴν οὐσίαν του. Ἐὰν θέλω νὰ τεμαχίσω κάτι τι εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνεργήσω συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ τμητέου ἀντικειμένου, τὴν φύσιν τῆς διαδικασίας τοῦ τέμνειν, τὴν φύσιν τοῦ χρησιμοποιουμένου πρὸς τοῦτο ἐργαλείου (Κρατ. 387 Α). Ἐπειδὴ δὲ τὰ πράγματα ἔχουν φύσεις, ὑπάρχει ὀρθὸς καὶ ἐσφαλμένος τρόπος τοῦ μεταχειρίζεσθαι αὐτά· ὁ ὀρθὸς τρόπος εἶνε «τέχνη», ἡ ὁποία εἶνε ἡ γνῶσις τοῦ σχεδίου τοῦ πράγματος καὶ τῶν σχέσεών του.

Τὸ νὰ κατανοήσωμεν ἓνα πρᾶγμα σημαίνει νὰ κατανοήσωμεν τὸ εἶδος του. Ὁ κοινὸς νοῦς, αἱ οὔτω λεγόμεναι ἐπιστῆμαι καὶ οἱ ἀτομισταί, ἐξηγοῦν ἓνα συγκεκριμένον συμβεβηκὸς δι' ἑνὸς ἄλλου. Πραγματεύονται περὶ τοῦ κόσμου ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν γυμνῶν συμβεβηκῶτων («πραγμάτων»). Ἡ πρόρρησις τοῦ μέλλοντος βασίζεται ἐπὶ τῆς

συνήθους ἀλληλουχίας εἰς τὸ παρελθόν, καὶ προβαίνει ἀπὸ εἰδικῆς περιπτώσεως εἰς εἰδικὴν περίπτωσιν. Ἐὰν ἐρωτήσωμεν διατὶ καὶ τι εἶνε θερμόν, ὁ ἀτομιστής θὰ μᾶς ἀπαντήσῃ: διότι εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ πυρός· ἐὰν ἐρωτήσωμεν διατὶ ὁ τάδε ἄνθρωπος εἶνε ἀσθενής, ὁ ἀτομιστής θὰ ἀπαντήσῃ: διότι ἔχει ὀλίγον πυρετὸν (Φαίδων 105 B, C). Ἐξηγεῖ, δηλαδή, τὴν ἀλλοίωσιν ἢ ὁποῖα συμβαίνει εἰς πρᾶγμα τι διὰ τῆς ἐπαφῆς αὐτοῦ πρὸς ἕτερον. Ὁ Πλάτων εἰρωνικῶς ἀναφέρεται εἰς τὸν τύπον τοῦτον τῆς ἐξηγήσεως ὡς κομψὸν καὶ δυνατόν. Ἡ ἐπαφὴ μεταξὺ δύο πραγμάτων δὲν ἐξηγεῖ τίποτε· ἀπλῶς διαπιστώνει ἓνα γυμνὸν συμβεβηκὸς χωρὶς νὰ δώσῃ κανένα λόγον. Ὁ ἐμπειριστής θὰ εἴπῃ ἐπὶ παραδείγματι ὅτι ὁ Σιμμίας εἶνε μεγαλείτερος τοῦ Σωκράτους κατὰ ἓνα κεφάλι. Τὸ κεφάλι ὅμως εἶνε μικρὸ καὶ «εἶνε τερατῶδες νὰ λέγωμεν ὅτι κάποιος εἶνε μέγας διὰ μικροῦ τινος πράγματος» (Φαίδων 101 B).

Ὁ τύπος τῆς ἐξηγήσεως τὸν ὁποῖον δίδει ὁ Πλάτων περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῆς πείρας (τὸν ὁποῖον περιγράφει ὡς ἀσφαλῆ καὶ ἀνόητον) εἶνε ἐντελῶς διάφορος. Συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὰ φαινόμενα τῆς πείρας εἰς τὸ σχέδιον τῶν εἰδῶν. Τὸ σῶμα εἶνε ἀσθενὲς ὅταν μεταλαμβάνει τῆς ἀσθενείας. Ὁ δὲ Σιμμίας δὲν εἶνε μεγαλείτερος τοῦ Σωκράτους ἐκ τοῦ λόγου ὅτι εἶνε Σιμμίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ λόγου τοῦ μεγέθους (ἀναστήματος) τὸ ὁποῖον συμβαίνει νὰ ἔχῃ· οὔτε εἶνε μεγαλείτερος τοῦ Σωκράτους ἐπειδὴ ὁ Σωκράτης εἶνε Σωκράτης ἀλλὰ διότι ὁ Σωκράτης ἔχει σμικρότητα ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθός του» (Φαίδων 102 B). Αἱ ἰδιότητες τῶν πραγμάτων ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν φύσεών των· αἱ σχέσεις τῶν πραγμάτων ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν εἰδῶν· ἢ συμπεριφορὰ τῶν πραγμάτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν. Μὲ μίαν λέξιν, οἰαδήποτε ἔγκυρος περιγραφή τῶν πραγμάτων συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀποκαταστήσωμεν μίαν ἀντιστοιχίαν μεταξὺ τοῦ κόσμου τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ κόσμου τῶν παραδειγμάτων.

Ἐπὶ ἐκάστου συγκεκριμένου πράγματος διακρίνομεν ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται καὶ τὴν πραγματικότητά του. Ἡ ἐμφάνισίς του εἶνε ἢ εἰς τὰς αἰσθήσεις ὑποπίπτουσα ἀποιψίς του—ἢ ἐμπειρικὴ αὐτοῦ ἰδιότης καὶ ἢ ὑπαρξίς του—ἢ πραγματικότης του εἶνε ἢ οὐσιαστικὴ αὐτοῦ φύσις. Ἡ ἐμφάνισίς του προέρχεται ἐκ τῆς οὐσιαστικῆς αὐτοῦ φύσεως τῆς

ὁποίας εἶνε μία ἐκδήλωσις. Κατὰ ταῦτα δὲν πρόκειται καθόλου νὰ θέσωμεν ἐκποδῶν τὰ δεδομένα τῆς πείρας, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ θεωρήσωμεν ταῦτα ὡς ἐπιφανείας, οὕτως εἰπεῖν, μιᾶς στερεᾶς πραγματικότητος τῆς ὁποίας ἡ τρίτη διάστασις παρέχεται ὑπὸ τοῦ κόσμου τῶν εἰδῶν. Ἡ σχέσις τοῦ εἴδους πρὸς τὸ πρᾶγμα εἶνε ἡ σχέσις τοῦ ἑνὸς πρὸς τὰ πολλὰ καὶ τῶν πολλῶν πρὸς τὸ ἓν. Ἐν δεδομένον εἶδος ἐπαναλαμβανόμενον ἐπαναλαμβάνεται εἰς πολλὰ πράγματα· ὁμοίως πολλὰ εἶδη μαζὶ ἐμφανίζονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Τὸ ἀγαπημένον παράδειγμα τοῦ Πλάτωνος εἶνε τὰ γράμματα καὶ αἱ συλλαβαί. Ὅτι εἶνε τὰ γράμματα εἰς τὰς συλλαβάς ἢ τὰς λέξεις τὸ ἴδιο εἶνε τὰ εἶδη ὡς πρὸς τὰ πράγματα. Ἐπὶ πλέον, τὰ αὐτὰ γράμματα ἐπαναλαμβάνονται εἰς πολλὰς διαφόρους λέξεις. Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀναλογία χρησιμεύει ὡς ἐπεξηγηματικὸν παράδειγμα τόσον τῆς σχέσεως ἑν-πολλὰ ὅσον καὶ τῆς σχέσεως πολλὰ-ἓν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν βλέποπεν ὅτι τὸ αὐτὸ γράμμα ἐπαναλαμβάνεται εἰς πολλὰς λέξεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ λέξις δύναται νὰ ἀναλυθῇ εἰς πολλὰ γράμματα (Πολιτικὸς 278 B, 285 D).

* * *

Ἦδη θὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἀποψιν τῶν εἰδῶν ὡς ὑπερβαινόντων τὴν ἐνσωμάτωσιν αὐτῶν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης. Ἡ ἐνύπαρξις τῶν εἰδῶν προέρχεται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ὄντος ὡς δυνάμεως· ἡ δὲ ὑπέρβασις αὐτῶν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ὄντος ὡς «ἑν-ἑαυτότητος». Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶνε ἡ ἀποψις ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὰ εἶδη εἶνε ὑποδείγματα πρὸς ἀπομίμησιν, ἢ ὡς γνώμονες διὰ τῶν ὁποίων ἐκτιμῶνται τὰ δεδομένα ἀντικείμενα. Κανεὶς δεδομένος ἄνθρωπος δὲν εἶνε πράγματι ἄνθρωπος, καμμία συγκεκριμένη ἰσότης δὲν εἶνε ἀληθῆς ἰσότης, καμμία λευκὴ ἔκτασις δὲν εἶνε ἀκριβῶς ἄσπρη, κανὲν στρογγύλον σχῆμα δὲν εἶνε ἐντελῶς στρογγύλον. Κανὲν συγκεκριμένον ἀντικείμενον δὲν ἐνσωματώνει πλήρως τὴν φύσιν του. Ὅλα αὐτὰ ὅμως θέτουν τὸ ζήτημα ἀρνητικῶς καὶ ἀποτελοῦν μονόπλευρον περιγραφὴν. Τὰ συγκεκριμένα πράγματα προσπαθοῦν νὰ φθάσουν τὸ εἶδος των. Αἱ ἐκφράσεις ποὺ μεταχειρίζεται ὁ Πλάτων εἶνε «βούλεται, ὀρέγεται, προθυμεῖται», ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ἢ νὰ εἶνε (Φαίδων 74—5). Τὸ συγκεκριμένον πρᾶγμα ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν φύσιν του· εἶνε κίνησις μὲ κατεύθυνσιν·

εἶνε τὸ γίνεσθαι τοῦ εἴδους. Εἶνε ὅμως ἀνυπόφρευκτον νὰ μὴ ἐπιτύχη τοῦ σκοποῦ του. Κατὰ ταῦτα τὸ δεδομένον πρᾶγμα ἐνέχει ἐν ἑαυτῷ δύο κινήσεις: μίαν πρὸς ἓνα τέρμα καὶ μίαν ἄλλην πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν. Ἔχομεν λοιπὸν προσπάθειαν καὶ ἀποτυχίαν. Ἡ προσπάθεια τοῦ Φαίδωνος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Ἔρωτα τοῦ Συμποσίου.

Ὁ δεδομένος λοιπὸν κόσμος μας δὲν μᾶς ἐμφανίζει τὸ ὄν, ἀλλὰ τὸ γίνεσθαι τοῦ ὄντος. Ὁ ἀστόχαστος νοῦς ὑπολαμβάνει ὅτι ὁ συγκεκριμένος κόσμος ἀποτελεῖται ἀπὸ τοῦτο ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, θεωρεῖ ὅτι τὸ νὰ κυτιάξῃ γύρω του σημαίνει νὰ λάβῃ γνῶσιν τῶν πραγμάτων, τῶν συμβαινόντων, τῶν ὄντων. Αἱ ὑποθέσεις αὗται εἶνε ἀφελεῖς καὶ ἀκριτοί. Ἡ κατηγορία τοῦ ὄντος δὲν ἔχει αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν ἐπὶ κανενὸς πράγματος τοῦ κόσμου τῆς πείρας. Δὲν ὑπάρχει τίποτε, ὑπάρχει μόνον τὸ γίνεσθαι τοῦ ὄντος (γένεσις εἰς οὐσίαν). Ὁ κόσμος τῆς πείρας δεικνύει τὴν γένεσιν αὐτὴν εἶνε ἢ μετάβασις ἀπὸ τῆς ἀτελείας εἰς τὴν τελειότητα, ἢ ὁποῖα τελευταία ἀποτελεῖ ὄριον ποῦ εἶνε ἀδύνατον νὰ φθασθῇ. Διὰ νὰ ἀκριβολογήσωμεν, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶνε δυνατόν, θὰ εἴπωμεν ὅτι, εἰς τὴν πείραν δὲν ὑπάρχει οὔτε κινούμενον πρᾶγμα οὔτε τέρμα πρὸς τὸ ὁποῖον κινεῖται, ἀλλὰ ὑπάρχει μόνον κίνησις μὲ ὄρισμένην κατεύθυνσιν.

Θὰ μᾶς ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ χαρακτηρίσωμεν τὸν Πλάτωνα ὡς «ἀντι-ἀμεσοτιστὴν» (ἐναντίον τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως). Ἡ συνήθης τάσις ὅμως εἶνε ὑπὲρ τοῦ ἐμπειρισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύει τὴν γνῶσιν ὡς ἀμεσον παράστασιν. Κατὰ τὸν Πλάτωνα γνῶσις δὲν εἶνε νὰ εἶνε τι δεδομένον μὲ οἶονδήποτε εἶδος· τὸ πραγματικὸν γινώσκειται μόνον διὰ τῆς ὑποβολῆς ἢ τῆς νοήσεως. Τὸ πραγματικὸν εἶνε πέραν τοῦ δεδομένου καὶ γινώσκειται μόνον ὡς ἢ κατεύθυνσις, τὴν ὁποῖαν μᾶς δεικνύει τὸ δεδομένον. Γνῶσις δὲν εἶνε ἢ σχέσις τῆς διανοίας πρὸς κᾶτι τι «ἐμπροσθεν» αὐτῆς εὐρισκόμενον· ἢ γνῶσις δὲν ἀναλύεται εἰς μίαν σκεπτομένην διάνοιαν καὶ εἰς τὸ περιεχόμενόν της. Τὸ γινωσκόμενον δὲν εἶνε περιεχόμενόν τι· εἶνε σκοπούμενον. Εἶνε ἀληθὲς βεβαίως ὅτι ὁ Πλάτων λέγει ὅτι εἰς μίαν ἄλλην ζωὴν—προγενεστέραν καὶ μεταγενεστέραν τῆς παρούσης—ἢ διάνοια εἶνε δυνατόν νὰ συλλάβῃ τὰ εἶδη εἰς μίαν ἀμεσον παράστασιν. Εἴτε θεωρήσωμεν ὅτι ὁ Πλά-

των ἐννοεῖ τὴν θεωρίαν του αὐτὴν κατὰ γράμμα εἴτε ὡς ἀλληγορίαν, παραμένει πάντοτε τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γνῶσις, ὅπως ἐπιτυγχάνομεν αὐτὴν εἰς ταύτην τὴν ζωὴν, ἀποτελεῖ μίαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν κάτι τι, τὸ ὁποῖον θὰ εἶνε πάντοτε ἐπέκεινα ἡμῶν. Τὸ γεγονὸς ποὺ ὑποπίπτει εἰς τὰς αἰσθήσεις εἶνε δεδομένον, δὲν γινώσκεται ὅμως· τὸ εἶδος γινώσκεται, ἀλλὰ δὲν εἶνε δεδομένον τι. Εἶνε ἀνάγκη νὰ τονίσωμεν ὅτι ὁ χαρακτήρ τοῦ ἐπέκεινα εἶνε πραγματικὸς παράγων εἰς τὴν γνῶσιν. Τὸ αἰσθητὸν δεδομένον ὑποδεικνύει κάτι τι πέραν αὐτοῦ· ἡ ὑποβλητικότης τοῦ αἰσθητοῦ δεδομένου δὲν εἶνε ζήτημα ψυχολογικοῦ συνειρμοῦ, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀντικειμενικὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ δεδομένου καὶ τοῦ εἶδους, τὸ ὁποῖον ἀποσκοπεῖ· ἡ γνῶσις εἶνε αὐτοῦπέροβασις. Ἡ ἀποψις ὅτι τὰ εἶδη οὐδέποτε πραγματοποιοῦνται πλήρως καὶ δεόντως φέρει πρὸς τὴν θεωρίαν ὅτι ἐν τῇ γνῶσει τὰ νοήματα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀναχθοῦν εἰς σημείωσιν τῶν δεδομένων τῶν αἰσθήσεων· εἰς τὸ νόημα ὑπάρχει κάτι τι, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀναλυθῇ εἰς χαρακτηριστικὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων· τὸ κάλλος εἶνε ἓνα χαρακτηριστικὸν ὡς τοιοῦτον, ἀνεξαρτήτως καὶ πέραν οἵασδήποτε θεαθείσης ὠραιότητος· τὸ νόημά του εἶνε νόημα ἀπλοῦν καὶ καθαρὸν. Καὶ ἡ γνῶσις ἐπίσης εἶνε κατὰ ταῦτα μία κίνησις καὶ μία γένεσις. Εἶνε προσπάθεια· τουτέστι μία ἀναζήτησις—ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις (Φαίδων 78 D). Ἡ γνῶσις δὲν εἶνε παράστασις, ἀλλὰ διανόησις.

Τὰ εἶδη ποτὲ δὲν πραγματοποιοῦνται ἐν τῇ ὁρῇ (Πολιτ. 472 D)· δὲν εἶνε ὑπάρξεις. Νὰ πρέπει ἄραγε νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀποτελοῦν δυνατότητας πρὸς πραγματοποίησιν; Λόγω τῆς φύσεως τοῦ Δεχομένου ὡς ἀκαθορίστου τὸ συγκεκριμένον ἀντικείμενον εἶνε κατὰ βάσιν ἀνίκανον νὰ πραγματοποιήσῃ πλήρως καὶ καταλλήλως τὰ εἶδη. Τὰ εἶδη εἶνε, οὕτως εἶπεῖν, ἀδυνατότητες.

* * *

Τὸ ἀμέσως ἐπόμενον θέμα μας θὰ εἶνε ἡ λειτουργία τῆς ἰδέας (εἶδους) ἐν τῇ διανοίᾳ. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ δείξωμεν τὸν παραλληλισμὸν ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ θέματος τούτου καὶ τῆς λειτουργίας τῶν εἰδῶν εἰς τὰ πράγματα.

Τὰ εἶδη ἐνυπάρχουν τόσον εἰς τὰ πράγματα ὅσον καὶ εἰς τὴν διά-

νοϊαν: τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι εἶνε τόσον οὐσίαι ὅσον καὶ ἔμφυτοι ἰδέαι. Οὐχ ἦττον, τὰ εἶδη εἶνε ἀνεξάρτητα τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὰ πράγματα· ὁμοίως, τὰ εἶδη δὲν συνιστῶνται διὰ τῆς γνωστικῆς ἐνεργείας. Ὁ ὄντολογικὸς κόσμος καὶ ὁ κόσμος τῆς ὑπάρξεως ἀντικατοπτρίζουν ἀλλήλους. Οἷαν σχέσιν ἔχουν τὰ εἶδη πρὸς τὰ πράγματα, τὴν αὐτὴν σχέσιν ἔχουν αἱ ἔννοιαι πρὸς τὰς εἰκόνας τῆς αἰσθήσεως.

Τὰ δεδομένα τῆς αἰσθήσεως στεροῦνται ἀκριβείας. Αἱ εἰκόνες τῶν αἰσθήσεων τρεμουλιάζουν καὶ κυμαίνονται ἐνῶ αἱ σημασίαι πρέπει νὰ εἶνε σταθεραί. Ἐὰν διαρκοῦντος ἑνὸς συλλογισμοῦ κατὰ τὸν ὁποῖον προχωρῶ ἀπὸ τῶν προτάσεων εἰς τὰ συμπεράσματα, ἤθελε μεταβληθῆ ἡ ἔννοια πού εἶχα, τότε δὲν θὰ ἔχω ἀποδείξει ἐκεῖνο πού ἐξεκίνησα νὰ ἀποδείξω. Ἡ διανόησις ἀπαιτεῖ ταυτότητα τῆς σημασίας διὰ μέσου τοῦ χρόνου. Ἡ ὑπὸ τῆς πείρας ὅμως παρεχομένη σημασία δὲν εἶνε ποτὲ ἡ αὐτὴ ἀλλὰ μεταβάλλεται μεταβαλλομένων τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ψυχολογικῶν καταστάσεων. Τοῦναντίον ἡ διανόησις εἶνε μία ἀμοιβαία ἀναφορὰ μεταξὺ καταστάσεων διατελουσῶν ὑπὸ διαφόρους συνθήκας. Κατὰ ταῦτα αἱ ἔννοιαι δὲν εἶνε εἰκόνες οὔτε καὶ σημασίαι εἰλημμένοι ἐκ τῆς πείρας.

Αἱ εἰκόνες τῆς αἰσθήσεως ἀνήκουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ καθ' ἕκαστον ἄτομα, καὶ ὅμως ἡ γνῶσις εἶνε γενικὴ: καὶ οὕτω αἱ ἔννοιαι εἶνε κοιναὶ εἰς διαφόρους διανοίας. Διὰ μέσου τῶν ἐννοιῶν ἐπιτυγχάνομεν ταυτότητα ἀναφορᾶς πρὸς διάφορα ἀντικείμενα, ταυτότητα ἀναφορᾶς πρὸς διαφόρους ἐποχὰς τῆς αὐτῆς διανοίας. Αἱ ἔννοιαι ἀποτελοῦν ἀρχὰς ταυτότητος ἐν τῇ γνώσει (Κρατ. 385-6, Σοφιστῆς 249 C). Οὕτω λοιπὸν ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ ἐννοιῶν καὶ ἐντυπώσεων (τῶν αἰσθήσεων) εἶνε ἀντίθεσις μεταξὺ ἀκριβείας καὶ ἀκαθοριστίας, μεταξὺ σταθερότητος καὶ τρεμουλιάσματος, μεταξὺ ἀνήκοντος γενικῶς εἰς πολλοὺς καὶ ἀνήκοντος εἰδικῶς εἰς ἕνα, μεταξὺ ταυτότητος καὶ ποικιλίας.

Ἐπίσης, τὰ ἐκ τῆς πείρας χαρακτηριστικὰ εἶνε σχετικὰ· οὕτω τὸ μέγα εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸ σμικρὸν καὶ ἀντιστρόφως (Πολιτικὸς 283 D, ἐπ.). Ἐνῶ αἱ ἔννοιαι ὀρίζουν ἀπόλυτα μέτρα, π. χ. ἀναστήματος, μεγέθους καὶ σμικρότητος. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι αἱ ἔννοιαι δὲν εἶνε κατασκευασμένοι ἀπὸ τὰ ὑλικά τῶν αἰσθήσεων. Αἱ ἔννοιαι προλαμβάνουν τὴν πείραν καὶ ἡ πείρα προϋποθέτει τὰς ἐννοίας. Εἰς τὴν

πειραν γνωρίζω ὅτι ἡ δεδομένη συγκεκριμένη ἰσότης δὲν εἶνε ἀκριβῆς ἰσότης. Ἡ διάνοια δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίζῃ τοῦτο ἐὰν δὲν εἶχεν ἤδη προηγουμένως μίαν ἔννοιαν τῆς ἀφηρημένης ἰσότητος. «Εἶνε ἄρα ἀνάγκη νὰ εἴχομεν ἤδη γνῶσιν τῆς ἰσότητος πρὸ τοῦ χρόνου ὅτε ἰδόντες διὰ πρώτην φορὰν ἴσα πράγματα ἐσκέφθημεν :,, ὅλα αὐτὰ ἐπιθυμοῦν νὰ εἶνε ὅμοια πρὸς τὸ ἴσον εἶνε ὅμως ὑποδιέστερα “ . . . Πρὶν ἄρα νὰ ἀρχίσωμεν νὰ βλέπωμεν ἢ νὰ ἀκούωμεν ἢ νὰ χρησιμοποιῶμεν τὰς ἄλλας αἰσθήσεις μας, εἶνε ἀνάγκη κάπου νὰ ἀπεκτήσαμεν γνῶσιν τῆς ἀπολύτου ἢ ἀφηρημένης ἰσότητος, ἐὰν πρόκειται νὰ συγκρίνωμεν πρὸς αὐτὴν τὰ ἴσα τὰ ὅποια ἀντιλαμβανόμεθα διὰ τῶν αἰσθήσεων μας καὶ νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὅλα τὰ τοιαῦτα πράγματα ὀρέγονται νὰ ὁμοιάσουν πρὸς τὴν ἀφηρημένην ἰσότητα ἀλλ’ ὑπολείπονται αὐτῆς» (Φαίδων 75 Β). Αἱ ἔννοιαι εἶνε γνώμονες διὰ τὰς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις, οἱ ὅποιοι καθιστοῦν τὴν διάνοιαν ἱκανὴν νὰ ἐξακριβώσῃ ἐὰν ἡ δεδομένη ἰσότης εἶνε ἀκριβῆς. Τὰ μέτρα διὰ τὴν πείραν δὲν προέρχονται ἐκ τῆς πείρας· εἶνε ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον δεδομένα ἐκ τῶν προτέρων (a priori).

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ Πλάτων κάμνει διάκρισιν μεταξὺ ἐννοιῶν καὶ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεων, τόσον ἐσωτερικῶς καὶ οὐσιαστικῶς ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς προελεύσεώς των. Πῶς, λοιπόν, κατ’ ἀρχὴν ἔχομεν ἐννοίας ; Ἡ ἀρχὴ μας ὅτι αἱ ἔννοιαι δὲν γεννῶνται διὰ τῆς πείρας εἶνε ἀληθῆς, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀκριβῆς : αἱ ἔννοιαι δὲν γεννῶνται καθόλου, οὔτε ἐκ τῆς πείρας οὔτε ἐκ τῆς σκέψεως : δὲν ἔχουν ἱστορίαν, δὲν εἶνε συμβεβηκότα. Δυνάμεθα νὰ γενικεύσωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς πείρας εἰς τρόπον ὥστε νὰ σημαίνῃ ἀνακάλυψιν, ἐκμάθησιν, πᾶσαν ἀπαιτουμένην γνῶσιν. Τοιαύτη γνῶσις εἶνε χρονικόν τι συμβεβηκός, τὸ ὅποιον γεννᾶται καὶ παρέρχεται. Μία διαδικασία ὅμως ἐκμαθήσεως προϋποθέτει τὴν γνῶσιν ὠρισμένων κριτηρίων καὶ κανόνων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων πραγματοποιεῖται καὶ ἐξελέγχεται ἡ γνωστικὴ ἐνέργεια. Ἡ γνῶσις ὡς ἀπόκτησις προϋποθέτει γνῶσιν ἢ ὅποια νὰ μὴ εἶνε ἀπόκτησις· ὑπάρχει ἢ γνῶσις ὡς ἀνακάλυψις καὶ ἢ γνῶσις ὡς κεκτημένον τι. Τὸ τοιοῦτον καθίσταται ἰδιαιτέρω καταφανές εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν κατηγοριῶν τὰς ὁποίας ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ «μέγιστα γένη». Πᾶν ὅ,τι κατανοοῦμεν τὸ ἐν-

νοοῦμεν ὡς ἓν καὶ πολλά, ὡς ὄν μετὰ μὴ ὄντος, ὡς ταυτὸν κτλ. Αἱ κατηγορίαι αὗται εἶνε διευθύνουσαι ἀρχαὶ εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν πρὸς κατανόησιν· ἀποτελοῦν μέρος ἀναπόσπαστον τῆς διανοήσεως καὶ δὲν τὰς ἀποκτᾶ κανεῖς διὰ τῆς διανοήσεως. Ὅ,τι ἀληθεύει διὰ τὰς κατηγορίας ἀληθεύει καὶ διὰ τὰ εἶδη ποὺ ἔχουν πλεον περιωρισμένην γενικότητα δηλαδή διὰ τὰς ιδέας. Πᾶσα γνῶσις δὲν εἶνε παρὰ μία διαδικασία ἐρμηνείας. Τὸ νὰ κατανοήσωμεν ἓνα συγκεκριμένον ἀντικείμενον σημαίνει νὰ τὸ ἐρμηνεύσωμεν ὡς τοιοῦτον καὶ τοιοῦτον, νὰ τὸ ἀναφέρωμεν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἐννοιαν, νὰ τὸ ἐρμηνεύσωμεν μέσον τοῦ πλαισίου τοῦ συστήματός μας ἐννοιῶν. Ἐκμανθάνω μίαν νέαν γλῶσσαν μεταφράζων τὰς ξένας λέξεις εἰς λέξεις τῆς μητρικῆς μου γλώσσης. Ἀποκτῶ γνῶσιν τοῦ πέριξ μου κόσμου μὲ τὸ νὰ προσαρμόσω τὰς ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἐντυπώσεις πρὸς μίαν ἐννοιολογικὴν γλῶσσαν. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ μία ἀπόλυτος ἐναρξίς τῆς γνώσεως· τὸ νὰ ἐννοῶ τι σημαίνει νὰ «ἐννοῶ ὡς τι» καὶ κατὰ συνέπειαν εἶνε ἀνάγκη νὰ προὑπάρχῃ τὸ σύμπλεγμα ἐκεῖνο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐννοῶ τὰ δεδομένα μου. Τὸ γνωστὸν παράδοξον τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Πλάτων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκμάθησιν σχετίζεται ἀκριβῶς μὲ τὸ προκείμενον ζήτημα. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶπω πραγματικῶς ὅτι μανθάνω κάτι τι ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Διότι διὰ νὰ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἐρευνήσω διὰ κάτι τι, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχω γνῶσιν αὐτοῦ. Ἐὰν ὅμως οὕτω ἔχει τὸ πρᾶγμα τότε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐρευνήσω. Ὁ Πλάτων θέλει νὰ εἶπῃ ὅτι ἀφοῦ ἡ γνῶσις εἶνε ἐρμηνεία δὲν γεννᾶται πράγματι γνῶσις. Ἡ γνῶσις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχωμεν μίαν συσχέτισιν μεταξὺ τῶν δεδομένων τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ συστήματος των ἐννοιολογικῶν συντεταγμένων.

Αἱ ἐννοιαὶ δεικνύουν τὸ πραγματικόν· δὲν εἶνε ἀπλῶς ἀφηρημένα ἐννοιαὶ· δὲν εἶνε ἐφεύρεσις τῆς διανοίας. Τὸ σχέδιον τῶν ἐννοιῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀντικειμενικὸν σχέδιον. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι τὸ ἐννοιολογικὸν σχέδιον δὲν εἶνε αὐθαίρετον· δὲν εἶνε ἓν ἐκ πολλῶν δυνατῶν σχεδίων τὸ ὁποῖον ἐξέλεξεν αὐθαίρετως ἡ διάνοια. Δὲν ὑπάρχει παρὰ ἓν μόνον ἔγκυρον σχέδιον ἐννοιῶν· εἶνε δὲ τοῦτο ἓνας ἀμετάβλητος καθορισμὸς τῆς διανοίας· κατὰ ταῦτα εἶνε ἔμφυτος.

Ὅταν ὁ Πλάτων ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς φιλοσοφικῆς σκηνῆς οἱ Σοφισταὶ εἶχον ἀπὸ ἱκανοῦ ἤδη χρόνου ἀρχίσει τὰς ἐπιθέσεις των κατὰ τῶν παραδεδεγμένων ἀξιῶν καὶ πεποιθήσεων μὲ τὸ ὄπλον τῆς σχετικότητος. Ἡ θεωρία τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ ὄντος - δι' - ἑαυτὸ εἶνε ἀπάντησις εἰς τοὺς Σοφιστάς. Διότι τὸ πραγματικὸν δὲν εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸν χῶρον ἢ τὸν χρόνον ἢ πρὸς τὸν ἀντιλαμβανόμενον. Κατὰ ταῦτα τὰ μέτρα καὶ ἡ ἀλήθεια εἶνε αἰώνιοι, γενικαὶ καὶ ἀπόλυτοι. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Πλάτωνος δὲν ἔχει ἀπλῶς σχέσιν πρὸς τὴν ἀθηναϊκὴν σκηνὴν τῆς ἐποχῆς του· ἔχει μεταφυσικὸν περιεχόμενον ὑπερτάτης γενικότητος καὶ σπουδαιότητος. Τὸ πραγματικόν, τὸ ἀληθές εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε δυνατόν νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὰς συνοδευούσας αὐτὸ συνθήκας. «Τόδε» ὡς καὶ τὸ ὁποῖον δεικνύομεν, ἢ τὸ ὁποῖον σκεπτόμεθα εἶνε ἀντικείμενον ἐν ἀπομονώσει· ἄλλως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶνε «τί». Τὸ νὰ εἶνε τι σημαίνει νὰ εἶνε τοιοῦτον, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ οἷονδήποτε ἄλλο. Εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος περὶ τοῦ ὄντος - δι' - ἑαυτό, ἔχομεν τὴν ἔννοιαν τῆς οὐσίας, ὅχι βέβαια κατ' ὄνομα ἀλλὰ κατὰ τὸ πρᾶγμα. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι ὁ Πλάτων εἰδικεύει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ εἰσάγων τὴν ιδέαν τῆς δυνάμεως, τουτέστι τῆς κοινωνίας τῶν εἰδῶν. Οὐχ ἦττον ἐπιμένει ἐπὶ τοῦ σημείου ὅτι, εἰς ὅλας τὰς ἀμοιβαίας των σχέσεις καὶ τὰς ἀμοιβαίας των ἐπαγωγάς, τὰ εἶδη πρέπει νὰ εἶνε πράγματα καθ' ἑαυτά. Ἐάν, τονίζοντες τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν εἰδῶν, παύσωμεν νὰ ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν μας τὸ ἐν-ἑαυτοῖς - εἶναι αὐτῶν, θὰ ἀποκτήσωμεν κόσμον χωρὶς διαρθρώσεις καὶ ἐστερημένον ὄντος. Εἰς μίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν ὅλαι αἱ ὀντότητες μεταβάλλονται ἢ μία εἰς τὴν ἄλλην, ἢ γνῶσις θὰ ἦτο ἀδύνατος· εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρξουν στάσεις εἰς τὴν διαλεκτικὴν κίνησιν, ἀπὸ τὰς ὁποίας νὰ δύναται νὰ πιασθῇ ἡ διάνοησις. Ἡ διαλεκτικὴ κίνησις ἀντανακλᾷ τὴν κοινωνίαν τῶν εἰδῶν· ἡ στάσις τῆς κινήσεως ἀποδίδει τὴν οὐσιαστικότητα τῶν ιδεῶν, τὸ γεγονὸς ὅτι εἶνε πλήρεις καθ' ἑαυτάς. Μὲ μίαν λέξιν ἢ ιδιότης τοῦ ἐν-ἑαυτῷ - εἶναι εἶνε ἀπαραίτητος τόσον διὰ τὴν σύστασιν τῆς πραγματικότητος ὅσον καὶ διὰ τὴν γνῶσιν αὐτῆς.